

Knížecí spravedlnost Soudnictví ve Valdštejnově Frýdlantském vévodství

Marek Starý

*Univerzita Karlova, Právnická fakulta
Kontaktní e-mail: starym@prf.cuni.cz*

The Princely Justice Judiciary in Wallenstein's Duchy of Frýdlant

Abstract:

The Principality (later the Duchy) of Frýdlant existed only briefly, not much more than 10 years. Nevertheless, during this time, a number of remarkable legal monuments were created on its soil, including a draft of its own land constitution, which included a peculiar regulation of court proceedings. It is the knowledge of the Frýdlant judiciary from various perspectives that is the subject of this study, which aims to provide an overview of its personnel, normative and factual aspects. It begins with a brief analysis of the degree of independence of the judiciary and Wallenstein's "happy land" in general, followed by three further sections in the sense described above. In the first, the judicial tribunal, also called the government (Regierung) and combining in its hands – with the omission of the landlord himself, of course – the highest judicial and executive powers, is introduced in some detail. The content of those articles of the above-mentioned land constitution which concerned jurisdiction and procedural law is reproduced. Finally, attention is also paid to the real form of the judiciary, taking into account the materials preserved in the separate Valdštejniana fund in the National Archives. However, these are rather only some basic theses, because the scope of these materials clearly requires further, extensive research (which can be stated *mutatis mutandis* also about the whole history of the Duchy of Frýdlant).

Keywords: Albrecht von Wallenstein; Duchy of Frýdlant; codification; law of procedure; court; judiciary

Klíčová slova: Albrecht z Valdštejna; Frýdlantské vévodství; kodifikace; procesní právo; soud; soudnictví

DOI: 10.14712/2464689X.2023.49

Financování: Tato studie byla zpracována s podporou Grantové agentury ČR jako výstup z projektu č. 21-11500S „Budování ‚šťastné země‘. Vznik a vývoj Frýdlantského vévodství“.

Úvodem

Dějiny Frýdlantského vévodství, které se náhle jako blesk z čistého nebe vynořilo na mapě Českého království, aby byla jeho existence o pouhé desetiletí později stejně bleskově ukončena pádem jeho otce-zakladatele, zůstávají vzhledem k množství dochovaných a dosud zdaleka nevytěžených archivních materiálů žírným polem pro budoucí výzkum. Předložený příspěvek si klade za cíl načrtnout základní kontury tamního soudnictví, přičemž pozornost bude postupně věnována následujícím otázkám:

1. Do jaké míry bylo toto soudnictví autonomní (nezávislé) na tradičním soudnictví fungujícím v Českém království?
2. Jak byl výkon soudnictví ve Frýdlantském vévodství zajištěn organizačně?
3. Jakou právní úpravou se měly tamní soudy řídit?
4. Jaké právní památky se nabízejí k případnému podrobnějšímu poznávání této problematiky?

Vzhledem k tomu, že každá z těchto otázek by se mohla stát předmětem obsáhlého výzkumu, jehož výstupem by byla samostatná, velmi obsáhlá studie (ne-li dokonce monografie), je tento text nutno chápat skutečně jen jako základní vymezení problematiky, upozornění na některé pozoruhodné prameny a celkově jako prolegomenum pro další, intenzivnější výzkum. Ten by měl být veden primárně z pozic právně historických, nabízí ale řadu možností i pro další možné přístupy, jež moderní historiografie nabízí.

I. Autonomie Frýdlantska a jeho soudnictví

Postavení Frýdlantského knížectví a později vévodství uvnitř Českého království bylo velmi specifické a dá se bez nadsázky říci, že pro něj v průřezu staletí nelze najít skutečnou analogii. I když nikdy nebylo formálně z rámce Českého království vyčleněno, těšilo se vysoké míře nezávislosti a nepodléhalo pravomoci českých zemských úřadů. V dosavadní, velmi obsáhlé valdštejnské literatuře byla tato jeho originální svěbytnost obvykle opisována obraty „stát ve státě“,¹ „země uvnitř země“,² „napůl samostatné teritorium“,³ „zcela ojedinelý polosuverénní útvar“⁴ či „na Čechách v podstatě nezávislé vzorové knížectví“.⁵ I když autoři všech těchto obrátů ve svých dílech nepochybně pracovali i s konkrétními privilegii, která právní postavení Frýdlantska ukotvovala, dodnes chybí jejich zevrubný, úplný přehled a obsahová analýza.⁶

Pokud jde o výkon soudní moci, zmínka o něm se objevuje již v klíčovém císařském majestátu vydaném 13. května 1623, jímž byla Valdštejnovi dána volná ruka v tom, aby ve svých lenních državách (jež v té době ještě neměly status knížectví) na čele s panstvím

¹ KALISTA, Z. *Valdštejn. Historie odcizení a snu*. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 106.

² JANÁČEK, J. *Valdštejn a jeho doba*. Praha: Svoboda, 1978, s. 286.

³ POLIŠENSKÝ, J. – KOLLMANN, J. *Valdštejn. Ani císař, ani král*. Praha: Academia, 2001, s. 75–76.

⁴ KOSTLÁN, A. Albrecht z Valdštejna jako investor do svého vlastního osudu. Ekonomické aspekty jedné raně novověké kariéry. In: FUČÍKOVÁ, E. – ČEPIČKA, L. (eds.). *Albrecht z Valdštejna. Inter arma silent musae?* Praha: Academia, 2007, s. 48.

⁵ REBITSCH, R. *Valdštejn. Životopis mocnáře*. České Budějovice: Veduta, 2014, s. 82.

⁶ Tato analýza je předmětem studie STARÝ, M. Die staatsrechtliche Stellung des Herzogtums Friedland. Eine Analyse kaiserlicher und königlicher Privilegien. *Bohemia. Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder* (v tisku).

Frýdlant zřídil vlastní právo.⁷ V naraci tohoto dokumentu se mezi jinými argumenty zdůvodňujícími jeho vydání objevila i značně vágní vize, že to povede k lepšímu fungování správy a soudnictví v tomto teritoriu („*das dieselbe allein zu gleichdurchgehender Administration, unnd Beförderung der Justitz, so woll den Armen, als den Reichen angesehen*“).

Možnost zříditi vlastní právo byla na první pohled projevem skutečně mimořádné velkorysosti Ferdinanda II., na druhou stranu ale privilegium přinášelo jen málo konkrétních formulací, z nichž by se dalo vyčíst, co si vlastně lze pod tímto pojmem představit. Navíc dispozice listiny, v níž je předmětné právo přiznáno, sama jeho jedinečnost relativizovala tvrzením, že jde o řešení v těchto geografických souřadnicích obvyklé („*ein Recht, wie auff dergleichen Herrschafft gebreuchlich, auffrichten*“). Je pravdou, že lenní zřízení na frýdlantském panství mělo starobylé kořeny,⁸ a pro vztah mezi frýdlantským hradním (později zámeckým) pánem a jeho vazaly se bezpochyby postupem času vytvořily svébytné (podle všeho ovšem jen obyčejové) právní normy. Něco podobného lze ostatně doložit či předpokládat i v rámci jiných lenních soustav, které v českých zemích fungovaly a v nichž v roli suveréna nevystupoval panovník, nýbrž některý šlechtic.⁹ Ve Valdštejnových rukou měl ale majestát z 13. května 1623 vést ke kvalitativně úplně odlišnému stavu (viz dále).

Téměř přesně o čtyři roky později, 11. května 1627, bylo zpečetěno další císařské privilegium, které dále podpořilo autonomii Frýdlantska v soudní oblasti. Bylo v něm totiž povoleno zřízení zvláštního frýdlantského zemského tribunálu, příslušného pro civilní i trestní záležitosti, od něhož mělo být možno odvolávat se pouze k panujícím vévodům, jejichž výrok měl být konečný („*das Sie in gemeltem Hertzogthumb Friedtlandt, das LandtRecht, sowoll in Ciuil: alß Criminalsachen, mit Auffrichtung eines Tribunals zubestellen Macht haben, unnd das alle Appelationes von dannen an Seine deß Herzogen von Friedtlandt etc. unnd deroselben Successores gehen, unnd es bey dem yenigen, so Sie außsprechen wurden, verblieben, unnd sich der Proceß daselbsten enden, unnd weiter nit gehen solle*“).¹⁰ Příslušná pasáž se objevuje již v naraci listiny jako odkaz na Valdštejnovu žádost, dispozice ji pak již jen přebírá – textově částečně a obsahově zcela.

⁷ Originál tohoto privilegia je uložen v Státní oblastní archiv Praha, fond Rodinný archiv Valdštejnů (= RAV), Listiny, sign. N-7, inv.č. 21. Opisy lze nalézt v RAV, Rukopisy, inv.č. 255, s. 80–82; Národní archiv (= NA) Praha, fond Valdštejniana (= VL), sign. F 67/28/2, ka. 43, fol. 31v–32v.

⁸ K jeho počátkům a vývoji nejdrobněji BELLING, V. Lenní šlechta na Frýdlantsku ve vrcholném a pozdním středověku. Příspěvek k výzkumu funkce a postavení manů na šlechtických dominiích. In: BŘEZINA, L. – KONVIČNÁ, J. – ZDICHYNEC, J. (eds.). *Ve znamení země Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.* Praha: Casablanca, 2006, s. 499–512.

⁹ Výzkum „soukromých“ lenních soustav v Čechách má prozatím jen malou intenzitu. Některé obecnější soudy formuloval v souvislosti s minuciózní analýzou poměrů na jihočeském dominiu Rožmberků ŠIMŮNEK, R. *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418–1472.* Praha: Historický ústav, 2005, s. 282–292. Z dalších prací viz zejména ČÍŽEK, J. – SLAVÍK, J. *Manská soustava náhodského hradu. Castellologica bohémika*, 2002, roč. 8, s. 67–88. Manské soustavy moravské šlechty zmapoval v základních obrysech TUREK, A. K dějinám manského zřízení na statech moravské šlechty do třicetileté války. *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 1950, roč. 58, č. 1, s. 24–35; viz také TUREK, A. *Manové nejvyššího maršálka. Vlastivědný věstník moravský*, 1951, roč. VI, s. 108–115, 129–139, 163–171. *Tamtéž*, 1952, roč. VII, příloha, s. 1–24. *Tamtéž*, 1953, roč. VIII, příloha, s. 17–45.

¹⁰ Také toto privilegium se dochovalo v originále a je uloženo v RAV, Listiny, sign. N-20, inv.č. 35. Dobo- vý opis je v VL, sign. F 67/28/2, ka. 43, fol. 61r–62r; později byl text přepsán též do RAV, Rukopisy, inv.č. 255, s. 133–136, a NA Praha, fond Salbuchy (= SAL), kniha č. 40, inv.č. 17, fol. 68r–70v.

Pokud jde o spory, v nichž by byl spornou stranou sám frýdlantský zeměpán, i ty měly spadat před příslušný tribunál, pokud by v nich ovšem šlo o věcná práva k nemovitým statkům. O osobních žalobách proti vévodovi neměli pochopitelně rozhodovat jeho vazalové, ale český král jako vyšší autorita.

O tom, že byli obyvatelé Frýdlantska výslovně vyňati z jurisdikce jakýchkoliv českých zemských orgánů a ztratili i možnost obracet se přímo na císaře, informoval Ferdinand II. následně zvláštními listy úředníky desk zemských a další zainteresované osoby.¹¹ Stručnější privilegia garantující svrchovanost a neporušitelnost nejvyšší soudní moci vévodů byla později analogicky vydána i pro Zaháňsko (20. května 1628),¹² Meklenbursko (14. srpna 1629)¹³ a posléze i Hlohovsko (7. června 1633).¹⁴ Dlužno dodat, že takováto privilegia *de non appellando* měla zjevný předobraz v řadě obdobných výsad, které římsí králové a císaři poskytovali jednotlivým říšským stavům.¹⁵

Do třetice se pak Frýdlantského soudnictví dotkl další císařský diplom ze 14. února 1628, o který Valdštejn požádal, aby se – slovy narace – předešlo budoucím sporům („zu verhüttung aller künftigen Disputat“).¹⁶ Listina mu na základě této žádosti poskytla tři různé milosti. Dvě z nich neměly se soudnictvím žádnou spojitost, týkaly se udělování Frýdlantska lénem Valdštejnovým nástupcům (mělo být vždy prováděno veřejně a osobně císařem, zatímco vévodové sami se při předávání léna a lenním slibu mohli nechat zastoupit plnomocníkem, jenž ovšem musel být knížecího stavu) a posílání všech informací, které byly v Čechách vyhlášovány otevřenými patenty, jakož i pozvánek na český zemský sněm zvláštním psaním do Jičína. Naproti tomu třetí výsada byla přímo na soudnictví cílená. Směřovala k vytvoření skutečné teritoriality frýdlantského zemského práva. Jestliže doposud byly vévodským orgánům podřízeny pouze osoby, podléhající zeměpanské moci (tedy vazalové z řad šlechty, měšťané komorních měst a poddaní), do budoucna měla být jurisdikce rozšířena i na ty, kdo budou skrze vévodství pouze projíždět. Opět přitom platí, že dispozice listiny pouze převzala text Valdštejnových žádostí, formulovaných již v její naraci.

¹¹ List úředníkům desk zemských byl intabulován do NA Praha, fond Desky zemské, Desky zemské větši (= DZV) 621, fol. D 6v – D 7r (list je rovněž datovaný 14. února, intabulován byl ale teprve 14. srpna 1628), výpisy z desk jsou v VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 215r–215v, 220r–221r, 222r–223r, německý regest *Tamtéž*, fol. 211r. Dále se Ferdinand II. obrátil na nejvyššího hofmistra Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka, dvorského sudího Jindřicha Libštejnského z Kolovrat a hraběte Pavla Michnu z Vacinova, samostatně byl informován též úřad nejvyššího purkrabství. *Tamtéž*, 204r–210r, 216r–217r. Praktický rozměr výhradní frýdlantské jurisdikce lze demonstrovat na případu frýdlantského leníka Jiřího Sadovského ze Sloupna, který odmítal stát před soudem nejvyššího pražského purkrabství, byv zemským hejtnanem informován o tom, že citace zasláné z Prahy jsou v rozporu s císařským privilegiem. *Tamtéž*, fol. 175r–179r. Za tímto účelem mu byl zaslán opis Albrechtova listu, zasláného nejvyššímu pražskému purkrabímu Adamovi z Valdštejna již 7. června 1627. *Tamtéž*, fol. 181r–182v.

¹² RAV, Listiny, sign. N-29, inv.č. 44; NA Praha, fond Česká dvorská kancelář (= ČDK), sign. IV D 1, inv.č. 752, ka. 504; RAV, Rukopisy, inv.č. 255, s. 185–188; SAL, kniha č. 40, inv.č. 17, fol. 196r–199r.

¹³ RAV, Listiny, sign. N-35, inv.č. 48; RAV, Rukopisy, inv.č. 255, s. 268–278.

¹⁴ ČDK, sign. IV D 1, inv.č. 752, ka. 504; SAL, kniha č. 47, inv.č. 20, fol. 219r–223v.

¹⁵ Srovnej především EISENHARDT, U. *Die kaiserlichen Privilegia de non appellando (Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im Alten Reich)*, Köln: Böhlau, 1980. Toto řešení lze konec konců nalézt i ve vymezení vzájemného vztahu Říše a Českého království, jak ho traktuje Zlatá bula Karla IV.

¹⁶ RAV, Listiny, sign. N-25, inv.č. 40; koncept a dobový opis jsou v ČDK, sign. IV D 1, inv.č. 752, ka. 504. Další dobový opis je v VL, sign. F 67/28/2, ka. 43, fol. 68r–70r, pozdější přepis textu lze opět nalézt i v SAL, kniha č. 40, inv.č. 17, fol. 157r–161r.

Ve výsledku tak Frýdlantsko představovalo územně správní celek, který nebyl podřízen pravomoci českých zemských úřadů a stejně tak ani zemského soudu a kde veškeré soudnictví se odehrávalo před místními orgány.¹⁷ Těm byli podřízeni nejen obyvatelé vévodství, ale od roku 1628 i všichni ostatní, kdo se na území vévodství nacházeli. Jinak řečeno, princip personality práva tu byl kombinován s teritorialitou.

II. Organizace frýdlantského soudnictví

Princip personality lze ovšem v souvislosti s právem uplatňovaným na Frýdlantsku vnímat i v jiné rovině. Totiž v té, že soudní příslušnost byla determinována zařazením jednotlivce do sociální hierarchie, případně jeho příslušností stavovskou. Tak poddaní podléhali svým vrchnostem, resp. jimi ustaveným orgánům, v poddanských městech se moc soudní koncentrovala v rukou členů městských rad. Totéž ostatně platilo i ve městech komorních. Mezi nimi měl výsadní privilegium Jičín jakožto město rezidenční, dalších sedm měst (Bělá pod Bezdězem, Česká Lípa, Český Dub, Frýdlant, Hostinné, Liberec, Turnov) mělo spolu s ním podle připravovaného zemského zřízení tvořit třetí stav vévodství a mělo jim být přiznáno označení „fürstliche Städte“.¹⁸ Všem těmto městům – s výjimkou Liberce – vydal Albrecht v květnu 1628 velké privilegium totožného obsahu.¹⁹ Na panství se ale nacházela i řada dalších měst a městeček, která byla rovněž součástí komorního majetku.²⁰ *V oblasti administrativní podléhala města a městečka především ústředním orgánům vévodství sídlícím v Jičíně, do určité míry ale do jejich života ingerovali i hejtmani příslušných komorních panství. Nebyli ale podle všeho oprávněni zasahovat do výkonu soudnictví těmito městy.*²¹

Pokud jde o Valdštejnovy leníky z řad vyšší i nižší šlechty, ti v soudních záležitostech podléhali shora uvedenému zemskému tribunálu. Je ovšem třeba jedním dechem dodat, že tento tribunál nebyl samostatným a svébytným orgánem, ale šlo o jednu z agend vykonávaných dvorskou kanceláří. Tribunál tak lze vnímat jako pojem funkční, nikoli

¹⁷ Příslušnost k Českému království se omezovala především na odvádění berně a kontribucí, přičemž ale výběr daní podle všeho zajišťovaly vévodské orgány, které pak do Prahy odváděly souhrnnou částku.

¹⁸ RAV, Valdštejniána, sign. I-C, pag. 20 („Zum dritten freyen standt hatten Ewer fürst[liche] gn[ade] folgende acht Städten, und zwar in angesetzter ordnung erheben, Alß Gitschin, Friedlandt, Böhm[ische] Leippe, Arnaw an der Elb, Turnaw an der Isser, Ayche, Weysswasser, und Reichen Berg, welche sich des (tit.) fürst[liche] Städte und Burgerstandt gebrauchen, zu denen Landtägen Verschrieben werden“). Na toto ustanovení upozornil již CZOERNIG, K. J. Albrecht von Waldsteins urkundlich erwiesener Versuch, sein Herzogthum Friedland als ein selbständiges Gebiet zu organisieren, und von der Krone Böhmens abzureissen. *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen*, 1829, roč. 3, č. 12, s. 453, a po něm též HERRMANN, J. G. *Geschichte der Stadt Reichenberg. I. Band*. Reichenberg: Franz Jannasch, 1863, s. 471–472.

¹⁹ Podrobněji SVÁTEK, J. Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství. *Studie Muzea Kroměřížska*, 1983, s. 71–72, kde je i podrobná zpráva o stavu dochování jednotlivých privilegií.

²⁰ Namátkou lze zmínit Hořice, Kuřivody, Nové Město pod Smrkem či Semily. I některá z těchto měst obdržela od Valdštejna privilegia – blíže opět SVÁTEK, J. Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 72–73.

²¹ SVÁTEK, J. Dvorská kancelář Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 65, uvedl, že „první instancí v oboru soudnictví ve frýdlantském vévodství byly městské soudy, druhou instancí byla hejtmanská kancelář příslušného panství a třetí instancí, nejvyšší, byla dvorská kancelář“. Zatímco je ale doložena komunikace městských rad ve věcech soudních s dvorskou kanceláří, resp. zemským hejtmánem jakožto jejím představeným, nezdá se, že by rozhodnutí městských soudů mohli přezkoumávat, popřípadě do soudního řízení zasahovat hejtmáné příslušných panství.

institucionální. S tím koresponduje i kolísavá titulatura vyšších úředníků dvorské kanceláře, kteří jsou v písemných pramenech označováni jako kancelářští radové („Kanzleiräte“), vládní radové („Regierungsräte“), v souvislosti se soudními záležitostmi ale rovněž jako justiční radové („Justizienräte“).

Vedle leníků spadali pod jurisdikci dvorské kanceláře také zeměpanští úředníci, a to jak ti, kteří působili v centrálních orgánech vévodství (včetně samotné dvorské kanceláře), tak hejtmané jednotlivých komorních panství a jim podřízený úřední aparát (důchodní a obroční písaři, pojezdni atd.). Pouze dvorští úředníci, kteří nebyli teritoriálně vázáni na Frýdlantsko (je všeobecně známo, že Valdštejnovy pobyty zde byly jen občasné a nepříliš dlouhé),²² podléhali soudu nejvyššího vévodova hofmistra, jímž byl hrabě Kryštof Pavel z Lichtenštejna-Kastelkornu.²³ Avšak i tato agenda se mohla do dvorské kanceláře dostat – tak psal 16. března 1632 Albrecht svému kancléři a kancelářským radům, že dostal od Lichtenštejna zprávu o tom, že jeho šenk Adam von Pless zabil jeho truksasa Jindřicha Zikmunda Maternu z Květnic, a nařizoval jim, aby tuto záležitost vyšetřili.²⁴

Dvorská kancelář mohla přistoupit též k atrakci některých závažných kauz, především z oblasti práva trestního. Tak se dochoval originál patentu zemského hejtmána Taxise z 2. září 1631, určeného všem hejtmanům a dalším úředníkům. Byl v něm vysloven kategorický zákaz propouštět obviněné z čarodějnictví na kauci („*daß ihnen solches nicht alleine nit gebühret, noch zuegelaßen, sondern auch in Malefiz Händeln, durchauß keiner Persohn, durch Caution auf frey gelaßen werden solle*“) a naopak bylo nařízeno, aby se vždy celá věc důsledně vyšetřila a podrobná zpráva byla zaslána do dvorské kanceláře, podle jejíhož nařízení se pak mělo dále postupovat.²⁵

Konečně vystupovala dvorská kancelář („tribunál“) jakožto odvolací orgán ve vztahu k soudům městským a hejtmanským. Zajímavou otázkou, na niž bude v budoucnu možné odpovědět jen na základě dalšího důkladného pramenného studia, je, jak tomu bylo do vydání onoho klíčového privilegia v roce 1627. Teprve jím byla totiž mimo jiné (implicitně) negována jurisdikce pražského apelačního soudu, u něhož se již od poloviny 16. století scházela odvolání od soudů všech českých měst. Nakolik ale takové vměšování do vnitřních záležitostí svého knížectví a později vévodství Valdštejn reálně akceptoval a nakolik se dvorská kancelář do role druhé instance stylizovala již před rokem 1627, o tom lze za současného stavu poznání pouze spekulovat.

Administrativní agenda kanceláře byla v rukou kancléře, jímž byl od samého počátku až do zániku vévodství erbovní měšťan Štěpán Ilgen z Ilgenau. Šlo o rodáka ze saského Lipska,²⁶ který měl za sebou bohaté životní osudy. Absolvoval právnické vzdělání, avšak

²² Srovnej generalissimův itinerář, který sestavil ROUBÍK, F. Itinerář Albrechta z Valdštejna z let 1625–1634. In: *Přátelé čsl. starožitností svému učiteli. Sborník k šedesátinám univ. prof. Dra J. V. Šimáka*, Praha: Společnost přátel starožitností, 1930, s. 124–130.

²³ O něm blíže VAŠEK, L. – KONEČNÝ, M. Kryštof Pavel z LiechtensteinuCastelkornu a Morava v časech třicetileté války. In: KONEČNÝ, M. (ed.). *Kryštof Pavel z LiechtensteinuCastelkornu a Morava v časech třicetileté války*. Brno: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, 2010, s. 7–36.

²⁴ Akta k této kauze jsou soustředěna ve VL, sign. F 67/3, ka. 19, fol. 116r–136v (originál Valdštejnova listu je na fol. 116r–117v). K zabití došlo 11. března 1632 v Pardubicích.

²⁵ VL, sign. F 67/3, ka. 14, nefol. Na patent upozornil již SVÁTEK, J. Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 65.

²⁶ Měl se zde narodit v březnu 1571. Archiv Národního muzea Praha, fond Genealogická sbírka CH – sbírka hraběte Rudolfa Vratislava z Mitrovic, ka. CH 11, Ilgen z Ilgenau.

nedosáhl nejvyššího, doktorského titulu, nýbrž jen nižšího stupně graduace, licenciátu.²⁷ Zprvu byl radou sasko-altenburských knížat, posléze se přestěhoval do Čech, kde působil jako „*rozdílných stavův svatě římské říše rada při císařském dvoře v Praze a nařízený advokát*“. 5. listopadu 1615 pak dosáhl toho, že byl přijat mezi měšťany Starého Města pražského.²⁸ Na začátku roku 1621 byl zatčen a uvězněn, ale již v červenci byl propuštěn a na základě císařského nařízení mu byla odpuštěna i pokuta 1 500 kop míšeňských grošů z jeho jmění v Havelské čtvrti Starého Města.²⁹ Jako Valdštejnův kancléř je doložen od ledna 1624.³⁰ Jeho post byl spojen s měsíčním platem ve výši 80 rýnských zlatých, kromě toho pobíral naturální deputát.³¹

Běžná administrativa byla v rukou obvyklého kancelářského personálu, mezi něž patřili sekretáři, kancelisté a koncipisté.³² Jejich celkový relativně malý počet je dán skutečností, že zeměpanská agenda byla výrazně orientována na hospodářství, přičemž zde byla kompetentním orgánem dvorská komora, jejíž písemná agenda byla zajišťována vlastní, samostatnou kanceláří. Rozhodování ve věcech vládních i soudních ovšem soustředili ve svých rukou společně s kancléřem již avizovaní kancelářští radové. Ti tvořili několikačlenný sbor, jehož složení lze (podobně jako celé složení ústředního správního aparátu vévodství) identifikovat především podle dochovaných výplatních seznamů z let 1630–1634³³ a dále podle celé řady komplementárních písemností, ať již jde o akty spojené přímo s řešením personálních otázek, nebo o jiné pragmatické písemnosti, z nichž lze vzhledem k jejich obsahu složení sboru kancelářských radů zcela nebo zčásti „odečíst“.

Je příznačné pro Valdštejnův pragmatismus, že zemská vláda (a zároveň nejvyšší tribunál) jeho vévodství neměla být složena z těch nejurozenějších, ale především ze schopných a vzdělaných jedinců. Velký důraz kladl vévoda na právní vzdělání alespoň podstatné části těchto osob. Tak psal již v roce 1625 novopečenému zemskému hejtmanovi Taxisovi, aby se porozhlédl po dvou právnících, k nimž pak sám vévoda přidá dvě osoby panského nebo rytířského stavu.³⁴ Šlo tedy o podobný mechanismus rozdělování křesel, jaký se již

²⁷ Srovnej seznam frýdlantských úředníků v RAV, Valdštejniána, inv.č. 2416, sign. II-E2: „*Stephan Ilgen v[on] Ilgenau U[triusque] Juris Licentiatu[s] fürst[liche] durchlaucht Hertzogen zu Friedlandt Cantzler undt Rath.*“

²⁸ Archiv hlavního města Prahy, fond Sbirka rukopisů, sign. 536, fol. 170v (dle nové foliace 198v).

²⁹ BÍLEK, T. V. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha: Nákladem Musea království českého, 1882, s. LVII, 966.

³⁰ Poprvé v nobilitačním listu pro Jiřího Discana – viz Státní oblastní archiv (= SOA) Litoměřice, pobočka Děčín, fond Historická sbírka – Rodinný archiv Clamm-Gallasů, ka. 654a, inv.č. 2369a, fol. 4v.

³¹ Ten činil týdně 2 vědra piva, 2 věrtele žita a 8 věrtelů ovsa. MENCL, J. *Historická topografie města Jičina. Sborník Musejního spolku v Jičině*, 1939, roč. 5, s. 162, pozn. 17.

³² Ke složení a personálnímu obsazení kanceláře podrobně již opakovaně citovaný SVÁTEK, J. *Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství*, zejm. s. 58–62.

³³ VL, sign. F 67/33, ka. 47, fol. 80r–82v (únor 1631), 86r–88r (leden 1632), 91r–92v (únor 1632), 93r–96r (červen 1632), 97r–100r (červenec 1632), 101r–103v (srpen 1632), 105r–106r (leden 1633), 109r–110r (srpen 1633) a 160r–161r (leden 1634).

³⁴ FÖRSTER, F. *Wallenstein als regierender Herzog und Landesherr*, Leipzig: [s.n.], 1834, s. 22 („*In der Canzelei wolte ich, daß ihr um ein paar Juristen umschaudet, dazu ich denn auch ein paar des Herren- oder Ritterstandes adjungiren will*“). V roce 1633 pak Valdštejn požadoval, aby byl angažován nový sekretář s právním vzděláním, který by mohl pracovat v expedici kanceláře. VL, sign. A 56a (d 7), kniha č. 7, ka. 3, fol. 59r.

v 16. století zavedl u pražského apelačního soudu (zde ovšem pochopitelně v mnohem menším měřítku).

Nakonec vykrytalizovala situace na počátku třicátých let tak, že mezi frýdlantskými kancelářskými rady byli na počátku třicátých let 17. století hned čtyři právníci – dr. Adam Neff (z Asnitz), dr. Jan Dill, dr. Filip Günther a dr. Jindřich Niemann. Z nich Neff a Niemann se do Jičína dostali z Meklenburska, kde působili v tamní kanceláři,³⁵ Günther byl původem ze Zaháně.³⁶ Původ dr. Dilla zůstává prozatím nejasný. Dr. Neff, jenž v roce 1630 koupil nevelký frýdlantský lenní statek Bílsko,³⁷ byl v tamním poplužním (a zároveň rezidenčním) dvoře v noci ze 14. na 15. září 1631 zavražděn lupiči a v průběhu roku 1631 zakončil své působení v dvorské kanceláři i dr. Niemann,³⁸ který přešel do generalissimovy kanceláře vojenské.³⁹ Odborný prvek byl tak v kanceláři nadále reprezentován jen dr. Dillem a dr. Güntherem. Teprve 16. ledna 1634 jmenoval Valdštejn vládním radou dr. Jana Kaltschmieda (z Eisenbergu), který do té doby hájil generalissimovy zájmy ve Vídni.⁴⁰ Ten už ale z pochopitelných důvodů nedostal příležitost se nového úřadu ujmout.

Pokud jde o „neprávníky“, v roce 1630 působili v kanceláři Pavel Cornazzani a Jakub Reichard Heuster. První z nich, držitel frýdlantského lenního statku Domaslavice (a done dávna i Mladějov),⁴¹ byl radou jmenován v březnu 1630.⁴² Již 1. prosince 1630 byl ale z rozkazu vévody ze své funkce propuštěn.⁴³ Heuster, který dříve působil jako hejtman ve Valdštejnově vlastním pluku, koupil nejprve v roce 1622 lenní statek Nová Ves⁴⁴ a o dva roky později též další frýdlantské knížecí léno sestávající ze sedmi vesnic oddělených od panství Český Dub.⁴⁵ Do zemské vlády byl podle všeho jmenován rovněž až v roce 1630, neboť v říjnu toho roku v Jičíně „na podloubí před domem nápadníkův Bukovských

³⁵ SVÁTEK, J. Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství, zejm. s. 89, 93.

³⁶ Dosvědčuje to náhrobek jeho dcery Marie († 1631) v jičínském chrámu sv. Jakuba, který podrobně popsal LOCH, J. Heraldické památky v chrámu sv. Jakuba Většího v Jičíně. In: *Heraldická ročenka 2011*, Praha: Heraldická společnost v Praze, 2011, s. 8–11. Podle nápisu na něm se Marie narodila v roce 1620 právě v Zaháni.

³⁷ Originál kupní smlouvy je v RAV, Valdštejniána, sign. XV-U, inv.č. 2785.

³⁸ Materiály týkající se vraždy jsou uloženy ve VL, sign. F 67/3b, ka. 19, fol. 160r–169v.

³⁹ SVÁTEK, J. Dvorská komora Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 93.

⁴⁰ VL, sign. F 67/33, ka. 47, fol. 109r–110r. Jan Kaldschmied pocházel z měšťanského rodu z Memmingenu, v roce 1633 byl povýšen do šlechtického stavu se zmíněným predikátem. V roce 1646 byl povýše do rytířského stavu a obdržel český inkolát, aby posléze zakoupil několik drobných statků na Moravě, kde jeho potomci v mužské linii vymřeli v roce 1792. MAŠEK, P. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory po současnost, díl I*, Praha: Argo, 2008, s. 435.

⁴¹ K dějinám statku Mladějov a do jisté míry i k původu a osobě Pavla Cornazzaniho STARÝ, M. Frýdlantské léno Mladějov a jeho držitelé. *Časopis Národního muzea. Řada historická*, 2014, roč. 183, č. 1–2, s. 3–18.

⁴² VL, Knihy, ka. 3, sign. A 56a, fol. 50r; VL, sign. F 67/33, ka. 47, fol. 78r–78v.

⁴³ VL, sign. F 67/1, ka. 1, kniha č. 2128, fol. 263r („Cornizzanovi s p[an]í manželkou jeho odpuštění dáno z poručení J[eho] M[ilosti] k[nížecí]“). Druhá část věty se vztahuje na Pavlovu manželku Annu Zuzanu, rozenou ze Salzy, která působila jako hofmistryně Valdštejnovy manželky Isabely Kateřiny z Harrachu.

⁴⁴ NA Praha, fond Stará manipulace, sign. H 25/3, inv.č. 1227, ka. 864.

⁴⁵ RAV, Valdštejniána, inv.č. 2737, sign. XIV-Wh. Šlo o vesnice Dlouhý Most, Javorník, Jeřmanice, Šimonovice, Vesec, Vratislavice nad Nisou a Záskalí. Řada informací o Heusterovi a o jeho držbě lenních statků je rozptýlena ve studiích STARÝ, M. Můj velitel, můj (lenní) pán. Frýdlantské lenní statky v rukou Valdštejnových důstojníků. *Bohemiae Occidentalis Historica*, 2019, č. 2, s. 135–155; STARÝ, M. Kupní smlouvy k lenním statkům frýdlantského knížectví (vévodství). *Právněhistorické studie*, 2020, roč. 50, č. 3, s. 35–91.

*s hněvem a láním o neplacení služby se domlouval, vyčítaje, že se jiným služby platí a jemu nic, ješto již 6 měsíců slouží“.*⁴⁶

Po Cornazzaného odvolání zůstal Heuster po určitou dobu jediným kancelářským radou bez právního vzdělání. V roce 1632 se ještě před ním začal ve výplatních seznamech objevovat vévodův bratranec Hanibal z Valdštejna († 1637), jemuž byl jako frýdlantské léno v roce 1628 udělen Miletín.⁴⁷ V srpnu 1633 se mezi kancelářskými rady krátce mihl též Jaroslav Jiří Stoš z Kounic, v úředním aparátu Valdštejnova vévodství jinak stabilně zastávající úřad nevyššího lovčího. Celkově tedy platí, že v letech 1631–1634 kolísal počet kancelářských (a zároveň justičních radů) mezi čtyřmi a šesti, přičemž minimálně dva z nich byli vždy právníci.⁴⁸ Zajímavé je, že zatímco doktoři práva dostávali měsíční plat ve výši 50 zlatých, u Cornazzaného, Heustera, Hanibala z Valdštejna i Stoše se ve výplatních seznamech objevuje částka 70 zlatých.

Podle Josefa Svátka byl představeným dvorské kanceláře zemský hejtman.⁴⁹ Tato otázka by si zasloužila další, důkladnější analýzu – ze vzájemné korespondence, kterou hejtman s kanceláří vedl, se totiž nezdá, že by byl skutečně její integrální součástí. Spíše by bylo zřejmě možné chápat ho jako jakéhosi prostředníka mezi vévodou a kanceláří, resp. vévodovým plnomocníkem, který mohl činnost kanceláře usměrňovat. Stejně tak zůstává do budoucna otevřenou otázkou, zda a v jaké míře zasahoval do soudnictví ve svém vévodství sám Albrecht z Valdštejna, resp. do jaké míry se na něj prostřednictvím dvorské kanceláře eventuálně obraceli účastníci soudních řízení, kteří nebyli spokojeni s jejím rozhodnutím.

III. Procesní právo ve frýdlantském zemském zřízení

Jestliže císařské, resp. královské privilegium z 13. května 1623 povolovalo Valdštejnovi zřídit ve Frýdlantsku vlastní právo, vyvolává to nevyhnutelně dvě související otázky. Do jaké míry byla takto velkoryse poskytnutá možnost skutečně využita a podle jakých právních norem tedy obyvatelé vévodství žili, resp. podle jaké právní normy předurčovaly průběh jednotlivých soudních řízení.

Tvorba práva byla realizována jednak nařízením samotného Valdštejna, jednak patenty vydávanými zemským hejtmanem. Většinou šlo ale o dílčí a značně specifická pravidla, vztahující se ke konkrétním situacím. Příkladem „hejtmanského“ patentu je shora uvedené nařízení týkající se postupu v čarodějnických kauzách. Sám Valdštejn pak v roce 1627

⁴⁶ VL, sign. F 67/1, ka. 1, kniha č. 2128, fol. 242r.

⁴⁷ RAV, Valdštejniána, inv.č. 2740, sign. XIV-Zh.

⁴⁸ SVÁTEK, J. Dvorská kancelář Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 59, řadil mezi kancelářské rady též dr. Jana Kašpara Sitta z Hostinného (Arnau). Avšak ten byl spojen s fungováním dalšího ústředního orgánu, a sice dvorské komory, což koresponduje s dochovaným záznamem z 29. dubna 1630 v pamětní knize dvorské komory, podle něhož složili před zemským hejtmanem, kancléřem a regentem přísahu tři komorní radové, a sice Jan Žeranovský (ze Sezemic), Matyáš Augustin Lejský (Leiser) z Rosenbachu a dr. Jan Kašpar Sitt z Hostinného, a společně s nimi spolurada („Mitrath“) a sekretář Jan Graff. VL, sign. F 67/1, ka. 1, kniha č. 2128, fol. 145r. Lejského a Sitta uvádí jako komorní rady i nedatovaný seznam úředníků, uložený v RAV, Valdštejniána, inv.č. 2416, sign. II-E2 („Johann Kuness, Mathes Augustin Leyssky von Rossenbach undt Johann Caspar Sytt Cammer Rätthe in Hertzogthumb Friedlandt 1630“).

⁴⁹ SVÁTEK, J. Dvorská kancelář Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 58.

rozhodl v návaznosti na zintenzivňující se zbíhání poddaných, že všichni, kteří se na Frýdlantsko vrátí, budou na tři roky osvobozeni od kontribucí a dalších dávek.⁵⁰

Vlastní frýdlantské právo mělo být zpracováno do podoby zemského zřízení,⁵¹ s jehož přípravou se podle všeho začalo až v roce 1628. Lze tak soudit na základě obsahu listu, který zaslal Valdštejn hejtmanovi Taxisovi 14. června. V něm se odvolal na již dříve avizovaný úmysl nechat pro své vévodství sepsat „policejní čili zemské zřízení“ („*ein Policey weßsen und Landes Ordnung*“), a zároveň s nevolí konstatoval, že v té věci bylo podniknuto jen málo či dokonce vůbec nic („*wenig oder gar nichts berricht*“). Nejvyšší zemský úředník měl podle Valdštejnova nařízení zjednat nápravu a připravený návrh zákoníku zaslat vévodovi k úpravám („*zur Correction*“).⁵²

Vévodův zásah jeho podřízené zjevně rozhybal (druhá možnost je, že projekt v tu chvíli již ve skutečnosti na svém úplném počátku nebyl). Již o několik týdnů později, 7. července, poslal totiž kancelista dvorské kanceláře Baltazar Thiela někdejšímu císařskému prokurátorovi a držiteli frýdlantského lenního statku Choteč Janu Jezberovi z Kolivé Hory list, k němuž přiložil koncept nového „zemského a lenního práva“ („*neue Landt und Lehnerrechts*“).⁵³ Tento koncept se dodnes dochoval, obohacený o četné komentáře a úpravy, jejichž autorem byl s největší pravděpodobností právě Jezbera.⁵⁴

Návrh zákoníku, sestávající ze tří částí věnovaných postupně právu soukromému, trestnímu a procesnímu a na rubu označený „*Concept fridlendische Landsordnung*“ představuje první doložený (díličí) výsledek zákonodárného úsilí. Společně s ním je ve stejném kartonu uložen odlišný materiál nadepsaný „*Extract der Policey, Gerichten und Landeß Ordnung im Hertzogthumb Friedland, ab welche Imitatio eine der Man Rechts Ordnung im Hertzogthumb Sagan auffgesetzt*“,⁵⁵ z něhož je patrné, že přípravné práce na frýdlantském zemském zřízení měly být v pozměněné podobě využity i v Zaháňském vévodství, které Valdštejn obdržel od Ferdinanda II. jako léno na počátku roku 1628.⁵⁶ Zde poznámka na rubu dosvědčuje, že text vznikl v roce 1633 a že významnou roli při přípravě finální verze měl opět hrát výše zmíněný Jan Jezbera („*Extract der Landes Ordnung wie die*

⁵⁰ Na text ověřený hejtmanem Taxisem upozornil též SVÁTEK, J. Dvorská kancelář Valdštejnova frýdlantského vévodství, s. 75, text vydal již HALLWICH, H. *Fünf Bücher Geschichte Wallensteins*. III. Band, Leipzig: Duncker & Humblot, 1910, s. 169–170, č. 173.

⁵¹ Podrobněji o něm STARÝ, M. *Ius privatum v návrhu zemského zřízení Frýdlantského vévodství*. In: BĚLOVSKÝ, P. – STLOUKALOVÁ, K. (eds.). *Caro amico. 60 kapitol pro Michala Skřejpka aneb Římské právo napříč staletími*. Praha: Auditorium, 2017, s. 398–408.

⁵² VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 173r.

⁵³ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 233r.

⁵⁴ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 234r–281v.

⁵⁵ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 283r–292v (citovaný text se nachází na fol. 283r).

⁵⁶ Opisy lenního listu z 2. ledna 1628 jsou v Státní oblastní archiv (dále SOA) Praha, fond Rodinný archiv Valdštejnů (dále RAV), Valdštejniána, inv.č. 2366, sign. I-F2 a Rukopisy, inv.č. 262, nestr. (příloha č. 9). K slavnostnímu předání vévodství a složení lenního slibu došlo 15. února téhož roku. STRAKA, C. A. *Albrecht z Valdštejna a jeho doba na základě korespondence opata strahovského Kašpara z Questenberka*, Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1911, s. 16 („*Dnes císař vévodu Friedlandského slavnostním způsobem veřejně uvedl v držení vévodství Zaháňského ve Slezsku*“). Důvod, proč frýdlantský návrh neměl být v Zaháňsku použit v nezměněné podobě, lze patrně hledat v tom, že část příslušné právní materie byla upravena v zemském zřízení, vydaném císařem Matyášem v roce 1614. Jeho text je zpřístupněn v *Sammlung Der wichtigsten und nöthigsten, bisher aber noch nicht herausgegebenen Käyser- und Königlichen auch Hertzoglichen Privilegien, Statuten, Rescripten und Pragmatischen Sanctionen Des Landes Schlesien*, I. Theil, Leipzig 1736, s. 26–47, č. XV.

*A[nn]o 1633 mutiret undt hernach H[errn] Jezberowsky von Ihre f[ürstliche] G[nade] zum verändern zugestallet worden“).*⁵⁷

Spolupráce s Janem Jezberou ovšem nic neměnila na tom, že primární odpovědnost za dotažení zákonodárného projektu ke zdárnému konci nesla samotná dvorská kancelář. Svědčí o tom další Valdštejnův misiv, zaslaný 21. března 1632 ze Znojma kancléři Ilgenovi. Tento list je důležitý nejen svým obsahem, kdy vévoda nařizoval kancléři, aby nechal do textu budoucího zákoníku zapracovat všechny připomínky a čistopis mu poslal k zhlédnutí, ale především díky kancelářské poznámce na jeho rubu. Podle ní došel list do Jičina 26. března a 14. dubna nechal kancléř vévodovi žádaný text odeslat („14. Aprilis/ hab ich die Landeßordnung uberschick“).⁵⁸ Zřejmě právě tato odeslaná, v originále ovšem nedochovaná verze byla předobrazem dvou opisů, které jsou dodnes zachovány v základních „valdštejnských“ fondech, totiž ve Valdštejnianech v Národním archivu⁵⁹ a v Rodinném archivu Valdštejnů ve Státním oblastním archivu v Praze.⁶⁰ Zatímco první z nich je nepochybně dobový, ze 17. století, druhý lze paleograficky datovat až do 19. století. U obou jsou po stranách textu marginální poznámky, odkazující mimo jiné na paginaci původní, podle všeho nedochované předlohy.⁶¹

Oba opisy jsou prakticky zcela totožné a oba jsou také nedokončené. Dělí se na tři části a ty dále na kapitoly, ve skutečnosti různě dlouhé články. První část, věnovaná organizačním a správním záležitostem, sestává z 8 kapitol, druhá, jejímž předmětem je procesní právo, z 11 kapitol. Třetí část se zaměřuje na civilní právo hmotné, není ale dokončená. V dobovém exempláři ve Valdštejnianech končí text kapitolou 19, za níž už následuje jen nadpis kapitoly 20 „Von denen Codicillen“, který zde ale již není. V pozdějším opisu v Rodinném archivu Valdštejnů se již uvedený nadpis neobjevuje a text je ukončen článkem 19 (obě verze se přitom prostřednictvím marginální poznámky shodují na tom, že je text doveden na stranu 75 nedochovaného originálu).⁶²

Je tedy otázkou, zda byl návrh zemského zřízení skutečně dokončen, nebo nikoliv (čemuž by nasvědčovala avizovaná nedokončenost opisů). S jistotou lze ale říci, že nebyl Albrechtem z Valdštejna sankcionován a nestal se ve Frýdlantském vévodství platným a závazným předpisem. Na druhou stranu, vzhledem k tomu, že na půdě Frýdlantska vznikl, nelze vůbec vyloučit, že odrážel zdejší právní praxi a že ta se i tak odehrávala když ne podle jeho textu, tak alespoň v jeho intencích. Bohužel, k tomu, aby bylo možno přijmout v tomto ohledu jasné stanovisko, neposkytují dochované prameny dostatek vodítek. I tak ale určitě stojí za to, alespoň stručně příslušná procesněprávní ustanovení zemského zřízení představit.

Úvodní kapitola se zabývala příslušností jednotlivých soudů („*De foro competenti: zu welcher Iurisdiction und Bothmässigkeit eine jedwedere Persohn gehörig seye*“). Především v něm byla řešena příslušnost zemského tribunálu, který se tu ovšem objevil pod termínem „vláda“ („*Regierung*“). Před něj měli patřit duchovní v majetkových záležitostech

⁵⁷ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 293v.

⁵⁸ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 225r–226v.

⁵⁹ VL, sign. F 67/6, ka. 26, fol. 136r–162v.

⁶⁰ RAV, Valdštejniána, inv.č. 2338, sign. I-C, fol. 175r–214v.

⁶¹ S velkou pravděpodobností lze ovšem předpokládat, že pozdější opis nevychází z původní předlohy, ale jeho vzorem byl právě opis starší.

⁶² Blíže STARÝ, M. Ius privatum v návrhu zemského zřízení Frýdlantského vévodství, s. 401–404.

(„*in actionibus realibus*“), vazalové panského a rytířského stavu, jiné nobilitované osoby ve vévodství usedlé, vévodští úředníci, především hejtmani, správci a důchodní písaři (rentšrejbeři) a města a městečka, pokud vystupovala jako komunity. Kompetence vlády (kanceláře) byla ale dále omezena negativně tím, že pokud šlo o záležitosti spadající do pravomoci dvorské komory (tj. především hospodářské povahy), měla je řešit tato. V době, kdy vévoda či jeho manželka pobývali se svým dvorem na Frýdlantsku, měla vláda řešit i významnější žaloby proti jejich dvorským služebníkům, přičemž jednání se měl vždy účastnit i příslušný hofmistr. Ve městech a městečkách měla soudit městská rada, nad poddanými měli jurisdikci vykonávat jejich vrchnosti (leníci, preláti, jiní duchovní), v případě poddaných na komorních panstvích pak hejtmani a jiní úředníci. Povinnost podřídit se jurisdikci příslušných orgánů měli i cizinci, pokud v zemi uzavírali kontrakty, nebo se dopustili protiprávního jednání.

Druhá kapitola již řešila otázku zahájení řízení, tj. přijímání žalob a jejich následného doručování („*Von anstellungen der Klagen und Exequirung der darauf folgeten gerichtlichen Citationen und Befehlen*“). V majetkových záležitostech neměly být přijímány žaloby bez toho, že by žalobce nejprve povinného nevyzval prostřednictvím uzavřeného psaní či dvou poctivých lidí, aby svůj závazek splnil, a neposkytl mu k tomu dvoutýdenní lhůtu. Samotná žaloba pak měla být sepsána jasně a srozumitelně a s vyložением všech okolností. Žaloby nejasné či zjevně neopodstatněné mohla kancelář bez dalšího odmítnout, a naopak žalobce postihnout výtkou či přímo trestem. Žaloba i všechny doprovodné materiály měly být v němčině a dvojmo, přičemž jeden stejnopis zůstával v kanceláři a druhý se zasílal žalovanému, jenž se měl vyjádřit ve lhůtě 14 dní. Doručování měli ve městech na starosti kancelářští služebníci, jinak přísežní zemští poslové. Strany, popřípadě jejich služebníci či správci jejich domů měly přijetí písemnosti potvrdit, pokud by to odmítly, vycházelo se ze zprávy, kterou vydal posel v kanceláři.

Třetí kapitola se zabývala palčivou otázkou možných obstrukcí ze strany procesních stran a prostředků, jak jim čelit („*Von dem Ungehorsam des Klagers und Beklagten, und wie demselben zu begegnen sey*“). V první řadě šlo o lhůty, kdy žalovanému mohla buď být poskytnuta peremptorní (neprodlužitelná) lhůta 6 týdnů a 3 dny, aby vypracoval svoji odpověď, anebo mělo být postupováno ve smyslu předchozího odstavce tak, že první vyjádření žalovaného mělo přijít do 14 dnů, přičemž za určitých okolností bylo možné tuto lhůtu opakovaně prodloužit. Ale i naopak, pokud žalobce přestal být v řízení aktivní, mohla se naopak strana žalovaná domáhat zproštění, anebo žalobce třikrát se čtrnáctidenním odstupem předvolat („citovat“) k soudu a žádat náhradu nákladů, škod a dalších procesních výdajů. Konečné lhůty, pokud strany dostatečně zdůvodnily jejich nedodržení, mohly být ze strany soudu prodlouženy maximálně dvakrát.

Namísto meritorní odpovědi mohl žalovaný čelit žalobě různými námitkami, jimž byla částečně věnována další kapitola („*Von verzüglichen Exceptionen, wie darüber zu verfahren, und wer den Vorstandt und Caution vor Gericht bestellen sollen*“). Tyto námitky měly být z obou stran diskutovány maximálně čtyřmi vzájemnými vyjádřeními (až k triplice), poté již mělo být přikročeno k hlavnímu projednání věci. Strany mohly vzájemně požadovat záruku (kauci), aby byla později umožněna exekuce pro ně příznivého rozsudku, což se ale nemělo týkat těch, kteří byli v zemi usedlí a drželi nemovitě statky. Cizinci a neusedlí měli poskytnout záruku prostřednictvím rukojmích („*per fidejussores*“), zástav („*pignora*“), nebo přinejmenším, pokud šlo o lidi chudé, kteří by nemohli sehnat ručitele ani zástavu, měla být po nich požadována přísaha („*juvatorie*“ [sic!]).

O meritorní odpovědi a dalším vedení sporu bylo pojednáno v následující páté kapitole („*Von haubtsachlicher Verantwortung des Beklagten, und wie aus beschehene Litis Contestation nachmahln weiter bies zum Beschluss zu verfahren sey*“). Aby nemohl žalovaný řízení nemístně prodlužovat, měl pod hrozbou kontumace pře během 6 neděl podat svou odpověď na žalobu, a to ve dvou exemplářích a zásadně v němčině. Zemská vláda pak měla učinit rozhodnutí, zda budou strany předvolány k jednání ústnímu, či zda se proces dále povede písemně. Ústní jednání bylo přitom doporučeno především pro případy osob chudých, které neměly prostředky na vedení písemné komunikace (tj. nemohly si dovolit zástupce, který by za ně písemná vyjádření „skládal“) a cizinců a dále pro záležitosti účetní povahy („*Raittungs Sachen*“), kde bylo ústní vyjádření stran považováno za nutné. Zemská vláda mohla ale tento postup zvolit i v jakémkoliv jiném vhodném případě. Stranám měl být termín nařizeného ústního jednání sdělen 4 týdny předem. Při samotném jednání měla být sekretářem přečtena žaloba a vyjádření žalovaného a dále měla být stranám dána příležitost střídavě se k věci vyjadřovat. V případě uplatnění zásady písemnosti měly strany pro účely dokazování jmenovat svého zástupce („*Interlocut*“), jehož prostřednictvím měly komunikovat se soudem až do závěrečného vyjádření před rozsudkem. V tomto vyjádření již nebyly přípustné žádné nové důkazy a tvrzení.

Samostatně a velmi obsáhle bylo v šesté kapitole rozpracováno dokazování, především pak využívání svědků („*Von denen Beweis Articulin, Inerrogatorien, Zeugen Verhör, und Publication derer Aussagen und Attestaten*“). Úvodem se programově odsuzoval dosavadní stav, kdy strany nekontrolovaně a neefektivně předvolávaly k soudnímu líčení řezanými cedulemi svědky podle libosti, což spory mnohdy spíše komplikovalo, než posouvalo k vyřízení. S výjimkou nezbytných případů tak nadále mělo předvolávání svědků probíhat výhradně pod dohledem samotného soudu. V zásadě přitom platilo, že žádost o předvolání svědků měla být soudu adresována do 6 týdnů a 3 dnů a při nejbližším dalším sezení měla být dána rovněž 6týdenní lhůta protistraně, aby sama navrhla důkazy. Požadování svědkové pak měli být předvoláni k určitému dni, stejně jako ti, proti nimž svědectví směřovala a kdo měli tím pádem rovněž dostat prostor k vyjádření. Nedodržení lhůty mělo za normálního stavu věci vést ke ztrátě možnosti svědectví využít. Kapitola dále podrobněji rozváděla, jak mají svědectví vypadat a jak se mají svědkové při výslechu chovat. Na jeho začátku měli skládat přísahu tvář ke slunci, přičemž je zajímavé, že svobodní měli pouze pozdvihnout dva prsty, zatímco poddaní je měli položit na svatý kříž.

S odkazem na starý zvyk panující v Českém království povolil Valdštejn pánům, rytířům a nobilitovaným osobám podávání svědectví písemných, avšak pouze ve velmi omezeném rozsahu některých civilních sporů („*doch allein in burgerlichen ... Sachen*“), nikoli ve sporech trestních a sporech týkajících se cti, života, zdraví a statků.⁶³ Po složení přísahy již měly strany sporu odstoupit a dále se svědky nekomunikovat. Ti pak měli o podaném svědectví zachovat mlčenlivost. Ještě před podáním svědectví mohly strany vznést proti osobám svědků protest, nepřípouštěla se však o něm debata a k jeho projednání mělo dojít

⁶³ Šlo tedy rámcově o vymezení zásadních kauz, které v Čechách obligatorně příslušeli před větší zemský soud. K jeho působnosti naposledy STARÝ, M. *Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha: Auditorium, 2014, s. 22–61. Srovnej též stručnou glosu v dobovém spisu PAPROCKÝ Z HLOHOL A Z PAPROCKÉ VŮLE, B. *Diadochos id est Successio*, Praha: [s.n.], 1602, Pořádek soudův v království českém, nestr. („*Soud zemský pro čtyry příčiny sluje, kteréž se krátce oznámí. První, že sám soudi toliko o hrdla, o poctivost, o grunty a o dědictví*“).

až v další fázi po publikaci svědectví. Ta měla proběhnout tak, že po skončení výslechů měly být všechny výpovědi načisto přepsány, podepsány osobami, které výslechy vedly, uloženy v registratuře a posléze otevřeny za účasti obou stran, jimž mohly být proti zaplacení poplatku vydány opisy potřebné pro sestavení závěrečného vyjádření.

V další, sedmé kapitole, věnované samotnému rozhodnutí („*Von denen Endturteln*“) se zemské vládě, popřípadě jinému soudu, předně dávalo k uvážení, zda se po provedeném dokazování ještě nepokusit vést strany ke smírnému řešení jejich sporu. Pokud tyto trvaly na rozhodnutí soudní cestou, mělo se tak stát na základě shromážděných materiálů a podle zemského zřízení. Jako podpůrné prameny práva byly uvedené české (Obnovené) zemské zřízení a městské právo, popřípadě další královské (císařské) předpisy („*inhalts dießer Landsordnung, oder in Subsidiu der Cron Böhemb, Landt undt Stadt, und anderer beschriebenen Kayß[erliche] Rechte decidiret*“). K zveřejnění („*Publication*“) rozsudku měly být strany opět pozvány k soudem stanovenému dni, přičemž rozhodnutí mělo být vyhotoveno písemně a vyhlášením se rozumělo jeho přečtení stranám sekretářem. V této souvislosti bylo připojeno obecné pravidlo, že veškeré písemnosti s řízením související mají být vydávány ve jménu knížete a zásadně a výhradně v němčině („*zwar in Teütscher undt keiner andere Sprach*“).

Osmá kapitola řešila možnost přezkoumání rozsudků („*Von der Leütterung*“). Zdůrazňovala, že podle (výše rovněž již citovaného) císařského privilegia nemohou jít odvolání z Frýdantska dál než k tamním knížatům a že jako nejvyšší soudní instance byla ve vévodství zřízena zemská vláda („*die fürst[liche] Regierung pro Summo Tribunali aufgerichtet*“). Proti jejím rozsudkům tak nebylo přípustné odvolání, ale stranám byla pouze dána možnost, aby do 10 dní, po které rozhodnutí nenabývalo právní moci („*unter welcher zeit sonsten das Urtheil seine Crafft vernichtet*“), předložily své podněty („*Leütteration*“), přičemž následoval odkaz na postup podle blíže nespecifikovaného práva v těchto případech užívaného („*weiter, wie Leütterungs Recht ist, verfahren sollen*“).

V následující, deváté kapitole již naproti tomu došlo na odvolání jakožto základní opravný prostředek, použitelný proti rozhodnutím všech nižších soudů („*Von der Appellation*“). Podáno mohlo být buď přímo knížeti, nebo v případě poddaných lidí prostřednictvím jejich duchovních či světských vrchností knížeti nebo zemské vládě. Postup byl ale relativně komplikovaný – apelant měl do 14 dnů od vyhlášení rozsudku oznámit prvoinstančnímu soudu své odhodlání proti jeho rozhodnutí se bránit. Dalších 30 dnů měl na to, aby se obrátil na vyšší soud, který si měl vyžádat veškerá akta k případu. Teprve potom měl odvolatel podat svůj spis, na který měla do 14 dní reagovat protistrana a mělo proběhnout další řízení, v němž ale neměla žádná strana předložit více než dva spisy a jež se nemělo protáhnout na dobu delší než 4 měsíce. Skončit mohlo buď potvrzením prvostupňového rozsudku, nebo vrácením věci soudu první instance (uplatňoval se tedy kasační princip).

Vzhledem k tomu, že s dobrovolným plněním rozsudků se soudnictví potýkalo a potýká prakticky v každé době, soustředila se následující desátá kapitola na výkon rozhodnutí („*Von der Execution*“). Ten přicházel do úvahy, pokud nebyla podána žádost o přezkoumání (u rozhodnutí zemské vlády), nebo odvolání, popřípadě pokud již byl rozsudek druhou instancí potvrzen.

V případech týkajících se žalob ohledně vlastnictví nemovitostí („*real Klagen*“) měl neoprávněný držitel odevzdat prosouzené statky do 14 dnů od chvíle, kdy rozsudek nabyde (právní) moci, s výstrahou, že v opačném případě bude proti němu dále postupováno

právní cestou. Jestliže by k předání statku skutečně nedošlo, mělo být proti provinilci zakročeno ozbrojenou rukou („*manu militari*“) a měl mu být také uložen odpovídající trest.

U ostatních, zejména obligacních nároků („*personal Sprüchen*“) bylo ponecháno na vůli vítězné strany, kterou ze dvou možných cest se vydá. Do úvahy připadala buď exekuce osobní, při níž se mělo postupovat podle českého Obnoveného zřízení zemského („*wie es in der Böhmischen Landordnung versehen*“), nebo věcná. Ta směla směřovat pouze proti nemovitostem ve vlastnictví poraženého, nikoli ovšem proti statkům zápisným. Procesně se mělo postupovat tak, že vítězná strana měla o exekuci požádat příslušný orgán a měla předložit soupis statků poraženého. Tomu mělo být nařízeno, aby žadatele do 6 týdnů uspokojil. Pokud by se tak nestalo, mělo následovat uvěznění dlužníka a sekvestrace jeho statků, načež měly být jeho statky během 14 dnů oceněny a ve lhůtě dalších 14 dnů buď prodány, nebo předány věřiteli, který měl případně dlužníkovi odvést částku, o kterou hodnota přisouzených statků jeho pohledávku převyšovala.

Zvláštní ustanovení směřovalo k exekuci na statcích lenních, kde se zdůrazňovala nutnost souhlasu zeměpána jakožto suveréna. Tento souhlas neměl být poskytován, dokud se neprokáže, že dlužník nemá dostatečný objem dědičného majetku na to, aby věřitele uspokojil. Pak už měl následovat analogický postup, jaký byl naznačen výše – poskytnutí 6týdenní lhůty a následně sekvestrace a buď přisouzení, nebo prodej statku.

S exekucí do jisté míry souvisela i poslední kapitola procesní části zemského zřízení, jež řešila otázku nákladů řízení („*Von dem Expensen*“). Nešlo ale o náklady v samotném řízení („*die Haupt sache sambt Expens, Schäden, und Unkosten*“), neboť tyto byly řešeny již v rozsudku, nýbrž o další vedlejší výdaje, které mohla vítězná strana uplatňovat po uplynutí 6týdenní lhůty pro dobrovolné splnění rozsudku. Proti tomu mohla protistrana uplatnit své námitky a mělo dojít k moderaci a finálnímu vyčíslení nákladů, jež mohly být následně opět vymáhány věcnou nebo personální exekucí.

Je nepochybně pozoruhodné, že oproti nedávno vydanému Obnovenému zřízení zemskému pro Království české z roku 1627 představuje návrh zemského zřízení frýdlantského koncepčně zcela odlišný materiál. Zatímco český zákoník věnoval procesnímu právu velmi zásadní pozornost a průběh řízení byl poměrně detailně regulován především rozsáhlými korpusy článků C1–E20 a G1–H7, budoucí zákoník pro Valdštejnovu „šťastnou zemi“ přinášel v celkem 11 článcích jen velmi rámcovou, byť ucelenou normativní úpravu. Její předností byla naproti tomu logická struktura, korespondující s obvyklým průběhem soudního řízení.

IV. Archiválie mapující frýdlantskou soudní agendu

Ve velmi obsáhlých valdštejnských fondech je pochopitelně skryta široká škála materiálů, dokumentujících reálné právní kauzy, jež byly před nejrůznějšími orgány řešeny. Městské soudnictví je poměrně přehledně koncentrováno v městských knihách, nakolik se z daného období dochovaly, naproti tomu vrchnostenské soudnictví se patrně odehrávalo s menšími formálními nároky na zachycení jeho průběhu, a jeho poznání tak lze očekávat ve spíše omezené míře, a to v těch případech, kdy byla celá záležitost eskalována a dostala se do zorného pole frýdlantské vlády (dvorské kanceláře).

Pokud jde o její agendu, určitě nebude nadsázkou konstatování, že prorůstá oběma základními fondy v celé jejich šíři, a zejména to platí o Valdštejnianech v Národním archivu. Na místě jsou ale dvě konkrétní upozornění na materiály, které by dozajista měly být východiskem dalšího podrobného výzkumu.

Za prvé se v Rodinném archivu Valdštejnů nachází materiál nazvaný „*In deß Friedländers aigenen und Herrschafftssachen ist vorhanden nachfolgens*“. Jedná se o soupis frýdlantské registratury, zpracovaný po jejím znovuoobjevení v roce 1662 dvěma úředníky české komory, registrátorem Martinem Drischbergerem a viceregistrátorem Janem Schwartzem.⁶⁴ Tento inventář je uspořádán podle fasciklů, v nichž byly prameny v této době uchovávané, přičemž fascikl označený písmenem L obsahoval jednak písemnosti týkající se sporu o panství Vartenberk (dnes Stráž pod Ralskem) a Lemberg,⁶⁵ jednak soubor písemností, dokumentujících soudní agendu zemské vlády a dvorské komory, a to v rozsahu 223 kauz („*Actionen so von A[nn]o 1625. bies auf A[nn]o 1634. bey der Friedländischen Regirung und Cammer zu Gitschin geführt und aldar erottert worden seyndt nachfolgendts verhanden von Nro 1 bis Nro 224 inclusive*“). Ačkoliv podle názvu by těchto kauz mělo být o jednu více, je třeba zohlednit, že poslední položkou je (bohužel patrně nedochovaná) kniha rozsudků z let 1627–1630 („*Ein Buch in Folio, worinnen Außspruch oder Sentenz von A[nn]o 1627 bis A[nn]o 1630 inclusive zusammen geschrieben seyndt*“).

Kauzy jsou v seznamu řazeny chronologicky, podle let, aniž by ovšem bylo možné jen na základě tohoto seznamu zjistit, zda je pro zařazení relevantní datum zahájení sporu, nebo jeho ukončení. Časové rozvrstvení ukazuje níže připojený graf. Jak je z něj patrné, zpočátku lze hovořit o vcelku minimálním rozsahu této agendy, skokové navýšení přichází v roce 1629 a znovu v roce 1630, který zároveň reprezentuje nejvyšší hodnotu, na níž se počet řešených případů vyšplhal. V dalších letech došlo k určité regresi hodnot, avšak stále ještě výrazně nad úroveň let dvacátých.

Řada případů jasně dokazuje, že do kompetence frýdlantské zemské vlády (tribunálu) spadaly ve druhé instanci i kauzy provenienčně spojené se dvěma Valdštejnovými vévodstvími slezskými (Zaháňskem a Hlohovskem).⁶⁶ Výše avizovanou skutečnost, že v majetkoprávních sporech mohl před soudem vystupovat i sám zeměpán, lze pak dokumentovat na jeho sporech o panství Nový Zámek a Zvířetice⁶⁷ a pozůstalost po regentovi Jeronýmovi

⁶⁴ RAV, sign. I-B, inv.č. 2337. O obou autorech a jejich úloze při novém uspořádání komorních archiválií po švédském obsazení Prahy KOLLMANN, J. *Dějiny ústředního archivu českého státu*, Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 1992, s. 95–96; JÍLKOVÁ, S. *Staré montanum Praha 1500–1783 (1825). Paginae historiae*, 2008, roč. 16, s. 311–312.

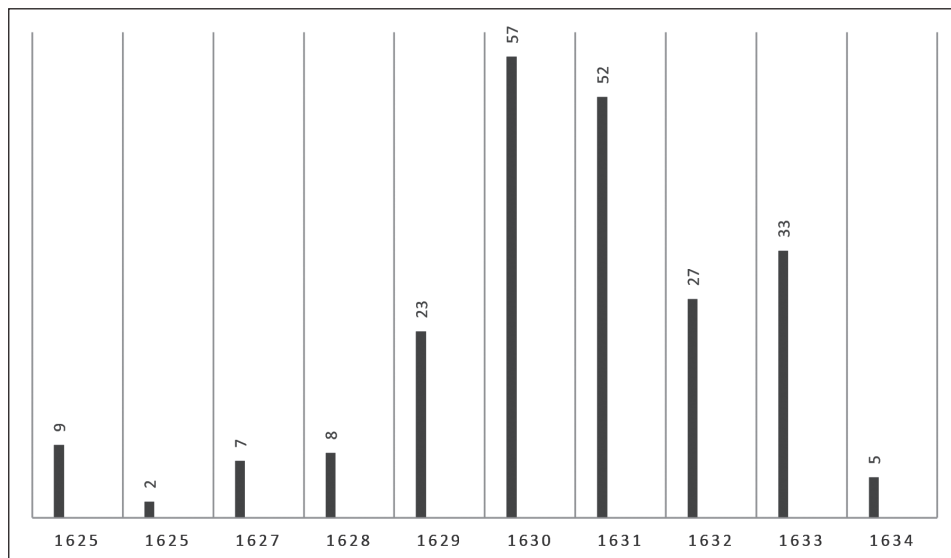
⁶⁵ „*Unterschiedliche Friedländische Schriften wegen der Güter Wartenberg und Lemperg, warumben die Herrn Gebrüdere Grafen von Schelhart mit dem Herrn G[ra]ffen von Lichtenstein und Freyherrn von Bredau in Rechts Process seyndt*“. Majitelem těchto panství byl plukovník Adam Vilém Schellart, jemuž je Valdštejn prodal v roce 1627. Ještě téhož roku byl ale Schellart za zločiny, kterých se dopouštěl na civilním obyvatelstvu popraven, jeho statků se znovu ujal Valdštejn a posléze je prodal jiným důstojníkům. O Schellartovi blíže GAJDOŠÍK, P. Adam Vilém Schellart a lenní statky Albrechta z Valdštejna. *Bezděz. Vlastivědný sborník Českolipska*, 2012, č. 21, s. 67–84.

⁶⁶ Zaháňska se týkají položky Č. 48, 80, 100, 123, 136, 137, 148 a 207, Hlohovsko je zastoupeno jedinou kauzou z roku 1632 (č. 167 – „*Action Beygöttischen Anwaldt Nahmens Lamniczky contra Freyherrn von Rechenberg außßen Großglogauischen, das er als Chuersachßfisch Volck in Prag gelegen, undt in way[land] Anna Marie Bruckhmannin Hauß die Gewolber wossen und die Mobilien eigenmächtiger weiß weg führen lassen betr[effend]*“).

⁶⁷ Č. 50 – „*Action zwischen den Hertzog zu Friedlandt und Elisabetha Hrzanin, daß Guth Neuschloß und Zwiretitz betr[effend]*“.

Tab. 1: Časové rozvrstvení kauz v seznamu z roku 1662

Bukovském z Neudorfu⁶⁸ (obojí z roku 1630). V řadě majetkoprávních sporů plnila nadto roli žalobce v jeho jménu dvorská komora,⁶⁹ která se v jednom případě objevila i v roli žalovaného.⁷⁰

Pokud jde o obsah jednotlivých kauz, sestavený přehled se omezuje na specifikaci sporných stran a na skutečně velmi stručný odkaz na to, čeho se věcně týkala. Jednoznačně dominují v počtu 51 záležitosti majetkových pohledávek („*Schuldsachen*“). Na stranu druhou jsou v seznamu relativně omezeně zastoupeny kauzy zjevně trestněprávního charakteru. Nejčastěji se objevuje krádež (v několika případech pak specifikovaná jako

⁶⁸ Č. 53 – „*Zeichnus zur Nothdurfft der Hertzog von Friedlandt Contra Fraw Martham Buckowskyn, Mariam Salomenam Grygkin, Annam Catharinam Cavallirin Schwestern von Neudorff Register und Schulden betreffend*“.

⁶⁹ Č. 30 – „*Klag Libell von den Friedländer Verordneten Cammer Räthen Contra Fraw Martha gebohrne von Blinßdorff, Hyronimi Buckowsky hinterlassene Wittib, und Töchtern Maria Salome und Anna Catharina Schuldt Sachen betreffend*“, č. 39 – „*Cammer im Herzogthumb Friedland Contra Buckowskische Erben übeln Administration in Ihres verstorbenen Vatters gehaltenen Officia betreffend*“, č. 75 – „*In Causa Cammera Contra Paul Prczka Ihr fürst[liche] Gn[ade] von Friedlandt gewesten Secretarium Pr. Aufgestellten Geldts Posten*“, č. 157 – „*Action zwischen den Fürst[lichen] Fridländ[ischen] Cammer und Pauln Prczka dem Eltern, Raittungssach*“. V některých kauzách nejsou procesní strany uvedeny a nabízí se hypotéza, že i zde mohlo jít o řízení vyvolané odúmrtním či jiným zájmem zeměpána. Viz např. č. 42 – „*Buckowskische Lehens Acten, welche vorgelauffen, als wayland Hieronimi Buckowsky ohne ordentliches Testament verstorben*“, č. 108 – „*Wurische Lehen Sache, über daß Guth Bullendorff, welches die hinterlassenen Schwestern anzunehmen begehren*“, č. 120 – „*Acta die Schellendorffische Lehen Güter und derer Sequestration betreffend*“, č. 169 – „*Acta Nachodskische Testament und dessen Confirmation betreffend*“.

⁷⁰ Č. 113 – „*Frau Kelbichin gebohrne Dobranowskin contra fürst[liche] Cammer wegen Anforderung auf ihres Vattersguth oder Hoffe zu Neudorff und den Hauße zu Turnau*“.

krádež koní),⁷¹ jednou též krádež v kombinaci s podvodem,⁷² opakovaně se lze setkat též s vraždou,⁷³ resp. zabitím⁷⁴ a ublížením na zdraví.⁷⁵ Z dalších deliktů nabízí seznam také čarodějnictví,⁷⁶ falšování mince,⁷⁷ výhrůžky vůči vrchnosti,⁷⁸ porušení domovní svobody,⁷⁹ urážku na cti a rouhání⁸⁰ či pomluvu.⁸¹

K výše uvedenému je třeba jedním dechem doplnit, že stručné registry v seznamu obsažené ne vždy dovolují jednoznačnou právní kvalifikaci příslušné kauzy. Navíc se tu objevují i velmi neurčité pojmy, takže u některých kauz není vůbec jasné, čeho se týkaly. Tak se celkem často objevuje jako předmět sporu neidentifikovatelná „*Injuria*“, v jednom případě též „*Rechts Sachen*“ a „*Stritt Sachen*“. U „tyranie“ pana Míčana (z Klinštejna)

⁷¹ Č. 3 – „*Action Mathes Horackh contra Martin Nowoßwietsky an statt seines Sohns, einen Diebsthal am Getraydt betreffend*“, č. 24 – „*Action Christoph Erazym Sommerfeldt Contra Wentzl Kwaßniczka Diebstall betr[effend]*“, č. 45 – „*Guttachten und Rath zu Horschitz wegen eines gefangenen Roßdiebs Nahmens Jacob Zelenicz*“, č. 52 – „*Acta zwischen den Veiten Negedly, Pauln Kautsky, wie auch Hanßen Cantzler wegen einer gestohlenen Stutten*“, č. 74 – „*Causa Gillerdts Contra zwey gefangene Brüder zu Reichenberg, wegen zweyer auf freyen Strassen abgenohmenen Stutten betr[effend]*“, č. 79 – „*Ausßage Herrn Sadowsky gewesenem Dieners und Dienerin wegen Diebstahl*“, č. 104 – „*Aussag des Christoph Müllers von Reichenbach über ein aus der friedländischen Cantzley zu Reichenbach gestohlenen Geldt de A[nn]o 1630*“, č. 184 – „*Action Tobia Prache contra Julium Kribel Diebstahl betreffend*“.

⁷² Č. 16 – „*Simon Zemanekh Contra Hanßen Nachazeckh einen Diebstal und Betrug betr[effend]*“.

⁷³ Č. 11 – „*Georg Pallas Contra Jacob Zeiffart Mord betr[effend]*“, č. 138 – „*Paul Schmidt von Karzanaw aus der Herrschafft Skal welcher sein Weib ertrenckt hat, und zu Gitschin geköpffet werden betr[effend]*“, č. 147 – „*Action Pr. Georgen Christoph Stranick von Kopidno welcher von Hanß Heinrich Kopeieckh einen Strasse Rauber beschuldiget worden, alß hatte er Stranick einen Schwedischen Soldaten ermorder*“, č. 182 – „*Action Katbanick Lesowsky contra Martin zu Horstiz Mordthat betreffend*“.

⁷⁴ Č. 141 – „*Examen Testium in Causa Criminali Hanß Schimekh contra Hanß Taborsky, welcher seinem Bruder verwundet, dervon er hat sterben müssen betr[effend]*“, č. 143 – „*Action Georg Ziabka betref. wegen des entlebten Peter Casparn*“, č. 168 – „*Action den Friedl[ändischen] Fürschneider Adam Pleß und den entlebten Truchsas Heinrich Sigmund Maltern betr[effend]*“, č. 214 – „*Acta Michel Sickhen, welcher in des Herrn Graffen Max Hauß ein Buben erstochen betr[effend]*“.

⁷⁵ Č. 9 – „*Acta den Frewel, so Joachim von Kyaw an Decanno zu Fridland in den Rickhersdorffischen Gericht durch einen Hieb an Halß begangen betreffend*“, č. 149 – „*Action Hanß Heinrich Kobikh contra Herr Zaruba den geschlagenen, gehawenen und geblünderten Kobickh betr[effend]*“, č. 187 – „*Turnaischer Dechant contra Hanß Schlossern daselbst, Schlegerey mit einer Christlichen Ordens Persohn betr[effend]*“, č. 193 – „*Georg Rafigijs contra Christoph Balwin undt Geörg Scharaun beyde zu Horschitz des Rafizii umb Grasereywillen geschlagenes Gesinde betr[effend]*“.

⁷⁶ Č. 31 – „*Acta per Paul Slezacken, welcher wegen angegebener Malefiz Sachen ein Gefängnus zu Horschitz jetzom thuet betr[effend]*“, č. 185 – „*Acta fünf Malefiz Persohnen, so zu Eiche in Verhafft Sitzen betreffend*“.

⁷⁷ Č. 10 – „*Action wegen falsche Müntz so Niclas Ruffer, Handlsmann zu Hirschberg in Schlesien, seinen Schaffer Michael Schultzen auf Zehrung mitgegeben undt er damit in Fürstenthumb Friedland ertaxt worden*“, č. 64 – „*Action Adolph Fleischhacker von Tschist und Zarubischer Unterthanen in falscher Müntz Sache*“.

⁷⁸ Č. 181 – „*Acta einen gefangenen Schmidt zu Leippa Hanmens Peter Christ, und dessen Sohn, welche sich Bedrohungen wieder die Obrigkeit vernehmen lassen betr[effend]*“.

⁷⁹ Č. 5 – „*Zeügen Product, nebens denen Positional Punct Christoph Eichlers, Contra Abraham Scholtzen Stattrichter und Christopher Gebauern Stadtschreibern zu Fridland, wegen nachtlicher Einbrechung und eines weggenombenen Vaßweins*“.

⁸⁰ Č. 17 – „*Acta in Sachen des Obristen Hebrons betreffende schmechliche und verkleinerliche Reden, wiede Gott, undt den Churfürsten zu Brandenburg*“.

⁸¹ Č. 51 – „*Wentzel Stranezky Contra Dobiam Brtwa Difamation betr[effend]*“, č. 121 – „*Nicodem Stehlick contra Andam (sic!) Schowaczymy Wodnianskym und Hanßen Wodslow Burgern in der Stadt Turnau Diffamation betr[effend]*“.

na poddaném pana Zdeňka z Valdštejna⁸² či zločinných skutků, na jejichž základě byl odsouzen Jakub Bartoníček,⁸³ je alespoň jasné, že půjde o kauzy z dnešního pohledu trestní (což u pojmů uvedených v předchozí větě rozhodně neplatí), avšak více bez příslušného aktového materiálu říci nelze.

Relevantní aktový materiál je dochován v Národním archivu ve Valdštejnianech a primárně je soustředěn v deseti kartonech, které jsou subsumovány pod jedinou (vnitřně členěnou) signaturu. Z toho první karton je označen jako „*Soudnictví a jednotlivé soudní případy (curiosa)*“,⁸⁴ další čtyři jako „*Soudní záležitosti šlechtických osob a leníků panství*“⁸⁵ a zbylých pět tvoří „*Soudní záležitosti měšťanů a poddaných*“.⁸⁶

V prvním kartonu tvoří ve skutečnosti objemovou většinu složka nadepsaná „*Empfangsbestättigungen der Tribunal u[nd] Kammerdekrete*“, což jsou potvrzení (označená pojmy „*Kundšoft*“, „*Kunšoft*“, „*Kundšaft*“, „*Kunšaft*“, v němčině někdy „*Both*“) o dodání písemností hejtmanům a jiným úředníkům na komorních statcích. Teprve druhá složka obsahuje skutečně soudní agendu, přičemž sem byly očividně vybrána právě již výše zmíněná „*curiosa*“, tedy kauzy, které se pořadateli fondu zdály mimořádně zajímavé. První dvě se týkají čarodějnictví: v roce 1627 byl na základě obvinění kopidlnského hejtmana Buriana Šlibovského ze Skřivan obviněn ze smilstva a čarodějnictví Havel Ťupka ze vsi Údrnic. Při dvou útrpných výsleších přiznal, že očarovával klisny, k čemuž používal mimo jiné i provazy a šaty z oběšenců. Veškeré písemnosti k případu včetně rozsudku znějícího na smrt stětím byly 5. srpna 1627 zaslány ke schválení zemskému hejtmanovi Gerardovi z Taxisu.

Téhož roku byl ve městě Hořicích vyslýchán Matěj Turek, původem z Konstantinopole, poddaný hrabat Trčků, „*že jest ruku a přirození člověčí ve vsi Rašíně prodávati chtěl*“. Na základě dvou rozsáhlých útrpných vyznání byl Turek 14. září 1627 za zločiny mordu, smilstva, cizoložství a krádeže odsouzen, aby „*jiným ku příkladu a výstraze předně vožen jsa po rynku, kleštěmi trhán byl, a odtud přivezen jsa na místo popravištné, nejprve ruka pravá aby mu uřata byla, potomně 3 šnyty na zádech udělány a naposledy podle artykule právního N 30 do kola vpleten*“. Hořičtí pak psali hejtmanu Taxisovi, že by rádi s exekucí vyčkali a konfrontovali odsouzence s osobami, proti nimž vypovídal, ale protože „*možná věc není, aby on jsouce již tejden strápený a velice oteklý, třetího dne dočekati mohl*“, chtěli exekuci uspořádat hned následující den po odeslání listu. Jelikož výkon hrdelního práva nebyl lacinou záležitostí (nákladů na popravy se týkají i některé další materiály v této složce uložené), doporučil hejtman Taxis již předtím Hořickým, „*aby z celého panství hořického zbirka učiněna byla*“. Radní města v této souvislosti vyslovili prosbu, aby zemský hejtman v tomto smyslu instruoval hejtmana hořického panství a ten to uvedl v známost všem poddaným.

Čarodějnictví se týkají také další materiály. Tak v roce 1629 byla pro podezření z tohoto deliktu uvězněna Dorota Wagnerová z Úlibic, přičemž dochována je i prosba jejího muže, aby byla tohoto nepravdivého obvinění zproštěna. Z roku 1632 se dochovaly koncepty listu poděbradskému hejtmanovi ve věci čarodějnictví Jakuba Bartoníčka ze vsi Nepolis,

⁸² Č. 77 – „*Action zwischen Herrm von Waldsteins Unterthan Martin Purman und dessen Sohn, dan H. Mitschan, welche gegen Ihnen mit groser Tyraney verfahren*“.

⁸³ Č. 159 – „*Action und Urthel über einen Ubelthäter Nahmens Jacob Bartaniczekh*“.

⁸⁴ VL, sign. F 67/3, ka. 14.

⁸⁵ VL, sign. F 67/3a, ka. 15–18

⁸⁶ VL, sign. F 67/3b, ka. 19–23.

z téhož roku pocházejí i archiválie k případu Hanse Schobera, zřejmě ze vsi Czernina v Hlohovsku („*von Tschirnow*“). Dvaadvacetiletý mládenec byl za čarodějnictví odsouzen ke stětí mečem, zachována je přímluva jeho matky i místního pastora a jsou vyčísleny náklady na jeho věznění (od 7. do 29. září 1632) i samotný právní proces. Konečně lze upozornit i na v originále dochovaný akt normativní povahy, jímž je výše již avizovaný patent zemského hejtmána Taxise z 2. září 1631.

Dalším atypickým zločinem, který byl zařazen mezi „*curiosa*“, byl incest. Dvě kauzy tohoto druhu se projednávaly v roce 1627 – Ludmila Tomanová ze vsi Borek u Frýdštejna měla poměr se svým vlastním bratrem Adamem a otěhotněla s ním, Kateřina Weyerová ze vsi Hayn (?) navázala vztah se svým nevlastním synem Martinem Weyrem. Obě ženy byly popraveny, přičemž u Kateřiny se dochovalo potvrzení rozsudku (zahrabání a protknutí těla kůlem) ze strany zemského hejtmána (datované 20. prosince 1627).

Za pozornost určitě stojí také kauza zabítí Havla Sobotky v krčmě Jiřího Macháčka v Olešnici v roce 1631. Podezření padlo na pappenheimského poddaného, kovářského tovaryše Mikuláše Jelínka, jenž byl vsazen do tuhého žaláře. On sám ale vinu popíral a sepsal obsáhlou supliku, v níž za pachatele označil jakéhosi Jakuba Vrabce a popsal obsáhle jakýsi „*Boží soud*“, jenž byl nad mrtvým tělem uspořádán a jenž měl dosvědčit Macháčkovu nevinu a Vrabcovu vinu („*když bylo po 2 nedělích, dobejvajíce to tělo mrtvé z hrobu, s poručení vrchnosti tu osoby vyslány byly, předně Tomáš Bradýř z Turnova, Jan purkrabě Radvanovský [ze] zámku Skal, při tom také byli někteří mušketýři, při tom osob přítostjících mnoho bylo, když sme na jeho mrtvé tělo prsty klásti měli. Potříkráte já předně na jeho srdce sem prsty položil, jedno, druhé i třetí, žádného znamení se na jeho těle vícimně neukázalo. Těž i ten jistý rektor prsty své naň klásti musil, potomně týž jistý Jakub Vrabec tolikéž tak jako i my dva, však s velikým strachem okolo něho jíti jest počal a šel, což se sklonil na kolena, vtom syn jeho jest jej chytil a pamatoval, a tu viděly osoby přítomný, že se krev červenala pod koží v rukou, v stehnách a v tváři. Vtom se ohlásil bradýř z Turnova, aby na to pohleděti, že se krev červená, a s tím se odtud brali. jeden každý do svého obydlí, a mne do Rovenska dali do vězení, a tak z jednoho vězení do druhého i třetího zůstávám“).*

Není možné rekapitulovat na tomto místě veškeré případy, jež jsou v rozsahu deseti objemných kartonů obsažené, ba ani zúžit pozornost na ty, jež jsou nějakým způsobem pozoruhodné. I těch se tu totiž nachází množství takřka nepřeborné. Dozajista si ale zaslouží prostor několik obecných poznámek.

Za prvé je na místě zdůraznit, že dochované materiály rozhodně nepředstavují úplná soudní akta dokumentující průběh soudního sporu v celém jeho rozsahu a ve struktuře, jakou popisují výše reprodukované články zemského zřízení. Jak ukázaly četné sondy (kompletní zpracování materiálu představuje dlouhodobou badatelskou výzvu), obsahují jednotlivé složky zcela různorodý materiál, a to jak objemově, tak obsahově. Jde především o různá podání aktérů příslušného právního sporu v podobě různých suplik a žádostí, opisy dokumentů, které jsou pro kauzu nějakým způsobem podstatné, zastoupena je i komunikace mezi zeměpanskými úřady. Spíše výjimečně se naopak objevují klasické procesní akty. O rozsudcích ani nemluvě – u podstatné části složek, do nichž jsou jednotlivé kauzy separovány, není ani patrné, zda případ dospěl k nějakému autoritativnímu rozhodnutí soudního orgánu, a pokud ano, pak k jakému.

S blíže neurčitým časovým odstupem (z pohledu paleografického nejspíše na konci 18. či počátku 19. století) byly složky na zadní straně opatřeny tužkou psanou glosou,

Tab. 2: Porovnání rozsahu aktového materiálu s vročením kauz v seznamu z roku 1662

Číslo v seznamu	Časový rozsah aktového materiálu	Vročení v seznamu
22	1628–1630	1628
37	1628–1631	1629
39, 41–42	1629–1630	1629
60	1630	1630
61	1630–1631	1630
63	1630–1631	1630
170	1632–1633	1632
175	1631–1633	1632
209	1633	1633

obsahující jména aktérů příslušné kauzy a její lakonicky formulovanou věcnou podstatu. Na některých jsou ale zachovány podobné glosy, pocházející podle písma ještě ze 17. století a obsahující také pořadové číslo. Není pak těžké ověřit, že tyto starší specifikace korespondují s výše popsaným seznamem z roku 1662, uloženým v Rodinném archivu Valdštejnů. Množství takto původně nadepsaných složek ale není velké. Tak například v kartonu 15 se neobjevuje ani jedna (z celkem 58), v kartonu 16 je jich 6 (z celkem 32),⁸⁷ v kartonu 17 další 3 (z celkem 21).⁸⁸ Již na první pohled je ovšem patrné, že komplementarita se zřejmě vztahuje i na další případy a že k jejímu úplnému postihnutí by bylo třeba dalšího, velmi důkladného a časově náročného výzkumu.⁸⁹ Zároveň je ovšem mimo jakoukoliv pochybnost zřejmé, že byly do kartonů ve Valdštejnianech zařazeny i četné další písemnosti, které nejsou se seznamem komplementární.

Na okraj lze ještě doplnit, že porovnání dochovaných akt se seznamem přináší pravděpodobnou odpověď na výše položenou otázku, čím se řídilo chronologické zařazení kauz do seznamu – patrně bylo klíčové datum, kdy se jimi začala zabývat zemská vláda v Jičíně. Opět jde ale o hypotézu, jež je nepochybně logická, jejíž relevance by ale měla být dále potvrzena (nebo vyvrácena) soustavnějším a detailnějším studiem dochovaného aktového materiálu.

⁸⁷ VL, sign. F 67/3a, ka. 16, fol. 30r–50v (č. 37), 117r–139v (č. 175), 359r–511v (spojená č. 39, 41 a 42), 524r–548v (č. 63), 565r–585v (č. 209).

⁸⁸ VL, sign. F 67/3a, ka. 17, fol. 1r–25v (č. 61), 27r–42v (č. 60), 162r–200v (č. 170), 245r–317v (č. 22).

⁸⁹ Tak námátkou akta ke kauze Pavla, kováře v Kacanovech, který utopil svou manželku a byl v roce 1631 sřat v Jičíně, odpovídají nepochybně seznamové položce č. 138 („*Paul Schmidt von Karzanaw aus der Herrschafft Skal welcher sein Weib ertrenckt hat, und zu Gitschin geköpffet werden betr[effend]*“). Stejně tak lze těžko pochybovat, že složka nadepsaná „*Wanczurische Erben contra Buckowskysche. Eigenmächtige Appraehendirung des nach denen Wanczurischen Vater verbliebenen von Frau Blödinin gekauften Hoffes zue Liebonitz*“, u níž je o něco níže jinou rukou doplněno „No. 28“ obsahuje materiály, jež jsou v seznamu zachyceny pod č. 125 („*Wanczurische Erben contra Catharinam Blödinin wegen Schadloßhaltung der Kauff Summa von dem Hoff zu Liebonitz herrührent alß 1 300 ff.*“). Obsahově komplementární jsou zřejmě též složka „*Stritt der Obristen Heinrich Freiherrn v. S[ain]t-Julien mit Rosina Silwar geb[orne] v[on] Stropczitz wegen eines Tausches der Güter Rohoznitz u[nd] Klein Trotina gegen Bielohrad u[nd] Wokrouhly 1630*“ a seznamová položka č. 146 („*Frau Sylwerin contra Herr Obristen S[ain]t Julian wegen ein tausendt Schock von gekauften Guth Biehleradt herrührendt betr[effend]*“). Uvedené složky viz VL, sign. F 67/3a, ka. 16, fol. 280r–358v, ka. 17, fol. 334r–369v, sign. F 67/3b, ka. 19, fol. 91r–110v.

Je nepochybné, že výše popsané materiály v základních valdštejnských fondech neposkytují ani zdaleka kompletní pohled do reality soudnictví ve Frýdlantském knížectví, resp. vévodství v desetiletí jeho existence. Jde totiž pouze o ty kauzy, které se dostaly do Jičina a zabýval se jimi hlavní zemský tribunál, personálně totožný se zemskou vládou. Logicky je ale nutno předpokládat, že nemalé množství sporů bylo vyřešeno již na prvotní úrovni, kterou představovaly soudy hejtmanské (na komorních panstvích), vrchnostenské (na statcích lenních, zástavních a vlastně i církevních),⁹⁰ nebo městské. Stran posledně uvedených by jistě bylo záhodno podrobit soustavnému a plošnému výzkumu teritoriálně relevantní městské knihy, případně i aktový materiál.

Závěrem

Valdštejnovo Frýdlantské vévodství nabízí do budoucna neobyčejně rozsáhlý prostor pro další výzkum, jenž se může zaměřovat na nejrůznější aspekty jeho existence a fungování. Bohatství dochovaných právních památek, mezi nimiž lze nalézt písemnosti jak charakteru normativního, tak především pragmatického, přitom nevyhnutelně vyžaduje, aby byl avizovaný výzkum veden i v rovině právně historické.

Mezi témata, která lze jen těžko zpracovávat bez odpovídajícího juristického metodologického zázemí, se nepochybně řadí soudnictví, tedy výkon veřejné moci, při němž dochází k hledání spravedlnosti a naplňování právních norem při řešení nejrůznějších, vesměs sporných záležitostí. Právě na něj se zaměřila předložená studie, formulující v úvodu čtyři základní otázky, jejichž zodpovězení je z hlediska poznání „knížecí spravedlnosti“, tedy soudnictví vykonávaného jménem frýdlantského zeměpána, naprosto nezbytné. První z nich vede ke zkoumání obecnějšího kontextu státoprávního vztahu Frýdlantska k Českému království, z něhož se v první polovině dvacátých let 17. století vydělilo, zbývající tři lze v podstatě transformovat do jednoduchých tazacích zájmen – kdo (soudnictví vykonával), podle čeho (měla soudní řízení probíhat) a kde (lze hledat příslušná soudní akta).

Organizace soudnictví ve Frýdlantsku byla v zásadě dvoustupňová, kdy soudy první instance byly příslušné podle osoby žalovaného. Vrchnosti, tj. držitelé lenních a zástavních statků a církevní instituce, vystupovaly jako nositelé jurisdikce vůči svým poddaným, na statcích komorních byla tato úloha svěřena jednotlivým hejtmánům. Obyvatelé měst byli souzeni městskými soudy. V tomto ohledu nedošlo oproti předbělohorskému období k výraznější změně. Tu naopak znamenalo zřízení zemského tribunálu, povolené Valdštejnovi privilegiem císaře Ferdinanda II. z 11. května 1627. K němu příslušely osoby podléhající přímo Valdštejnovi. V první řadě to byli jeho vazalové a dále výše postavení úředníci, a to jak v ústředních jičínských orgánech, tak v aparátu jednotlivých komorních panství. V tomto ohledu tedy představoval ve srovnávací perspektivě období soudů zemských. Vedle toho bylo jeho úlohou též přezkoumávání rozsudků soudů nižších, což lze pro změnu považovat za plnění úlohy soudu apelačního. Specifickým soudem, vázaným ovšem nikoli na teritorium Frýdlantska, nýbrž na organismus Valdštejnova dvora („hofštátu“) byl soud nejvyššího hofmistra. Výsledky dosavadního výzkumu nenasvědčují tomu, že by soudní moc vykonával osobně sám vévoda, doložené jsou ale naproti tomu případy,

⁹⁰ Otázkou je, nakolik by bylo možné pod „frýdlantské soudnictví“ subsumovat i případné rozhodování církevních soudů ve věcech, které byly duchovní jurisdikci vyhrazeny. Rozhodně se ale vymykají označení „knížecí spravedlnost“, použitému v nadpisu této studie, neboť takové rozhodování nemohlo probíhat s odkazem na Valdštejnovu světskou autoritu.

kdy prostřednictvím svých misivů do probíhajících řízení vstupoval s různými nařízeními a pokyny (směřujícími ovšem nikoli k meritu rozhodnutí, ale k otázkám procesním a zejména k rychlosti a plynulosti řízení).

S činností zemské vlády jakožto orgánu justičního je primárně spojeno deset kartonů aktového materiálu, uloženého v pražském Národním archivu ve fondu Valdštejniana. Jeho důkladné zpracování, představující (nejen) časově náročnou badatelskou výzvu, může přinést odpovědi na mnohé otázky. Mimo jiné i na tu, do jaké míry byla soudní praxe souladná s normami frýdlantského zemského zřízení, které Valdštejnovi rádci od roku 1628 připravovali, které však až do zániku vévodství nebylo schváleno a uvedeno v účinnost. To z hlediska formálně právního samozřejmě znamená, že příslušné normy nebyly objektivně závazné, nemusí to ovšem nutně znamenat, že nebyly z hlediska praxe relevantní. Nabízí se totiž hypotéza, že kodifikátoři se snažili procesní články formulovat právě na základě nebo přinejmenším s přihlédnutím k dosavadní praxi.

V roce 1662, poté, co byla valdštejnská registratura znovuobjevena a uspořádána úředníky české komory, byl mimo jiné vytvořen seznam kauz („*Actionen*“), jimiž se v období let 1625–1633 zabýval zemský tribunál, resp. dvorská komora. Opět teprve další podrobná analýza povede k zjištění, do jaké míry je tento seznam komplementární s materiály ve zmíněných kartonech ve Valdštejnianech, jak velká část v seznamu zachycených kauz zde absentuje (a zda není uložena v jiné části fondu) a v jakém rozsahu byly do těchto materiálů manipulovány jiné písemnosti, rovněž více či méně spojené s výkonem soudní moci.

Určitě bude stát za prozkoumání též agenda soudů městských, a dozajista zajímavá by mohla být sonda do dochovaných materiálů pražského apelačního soudu. Ten na základě opakovaně zmíněného privilegia z roku 1627 nebyl kompetentní, aby rozhodnutí komorních měst Frýdlantského vévodství přezkoumával, bude ale více než zajímavé ověřit, zda byla imunita frýdlantských měst důsledně respektována, a především, do kdy přesně se apelační soud kauzami z jejich prostředí zabýval a kdy se jimi naopak po Valdštejnově pádu znovu zabývat začal.

Celé pojednání o frýdlantském soudnictví tak lze uzavřít stručným konstatováním, že byly-li v jeho úvodu formulovány některé základní výzkumné otázky, pak jeho výsledkem je vlastně především formulace otázek dalších, jejichž zodpovězení zůstává naléhavým úkolem dalšího výzkumu.